

Cuprins

<i>Lista hărților</i>	9
<i>Lista tabelelor și figurilor</i>	11
<i>Mulțumiri</i>	13
Introducere	15

Partea I. Strategie și economie în lumea preindustrială

Capitolul 1. Ascensiunea lumii occidentale	27
China dinastiei Ming	28
Lumea musulmană	31
Doi marginali: Japonia și Rusia	35
„Miracolul european”	37
Capitolul 2. Aspirația Habsburgilor la supremație: 1519-1659	51
Semnificația și cronologia luptelor	51
Atuuri și slăbiciuni ale blocului habsburgic	60
Comparații internaționale	71
Războiul, finanțele și statul-națiune	83
Capitolul 3. Finanțele, geografia și câștigarea războaielor: 1660-1815	87
„Revoluția financiară”	89
Geopolitica	98
Câștigarea războaielor: 1660-1763	111
Câștigarea războaielor: 1763-1815	122

Partea a II-a. Strategie și economie în epoca industrială

Capitolul 4. Industrializarea și echilibrul global instabil: 1815-1885	145
Eclipsa lumii neeuropene	149
Marea Britanie ca hegemon?	151
„Puterile mijlocii”	158
Războiul Crimeii și erodarea puterii ruse	167
Statele Unite și Războiul de Secesiune	174
Războaiele pentru unificarea Germaniei	178
Concluzii	185
Capitolul 5. Apariția lumii bipolare și criza „puterilor mijlocii” (I): 1885-1918	187
Echilibrul instabil al forțelor mondiale	190
Poziția puterilor: 1885-1914	194
Alianțele și deplasarea către război: 1890-1914	233
Războiul total și balanțele de putere: 1914-1918	240
Capitolul 6. Lumea bipolară și criza „puterilor mijlocii” (II): 1919-1942	255
Ordinea internațională postbelică	255
Adversarii	268

Franța și Marea Britanie	284
Superputerile din culise	292
Desfășurarea crizei : 1931-1942	303
Partea a III-a. Strategie și economie în prezent și în viitor	
Capitolul 7. Stabilitate și schimbare într-o lume bipolară : 1943-1980	315
Aplicarea adecvată a forței copleșitoare	315
Noul peisaj strategic	323
Războiul Rece și Lumea a Treia	336
Scindarea lumii bipolare	354
Balanțele economice schimbătoare : 1950-1980	369
Capitolul 8. Spre secolul XXI	390
Istorie și speculații	390
Echilibristica Chinei	397
Dilema japoneză	406
CEE – potențial și probleme	417
Uniunea Sovietică și „contradicțiile” ei	432
Statele Unite : problema numărului unu aflat într-un declin relativ	453
Epilog	471
<i>Note</i>	475
<i>Bibliografie</i>	555
<i>Postfață (Andrei Miroiu)</i>	591
<i>Index</i>	595

Paul Kennedy

ASCENSIUNEA
ȘI DECĂDEREA
MARILOR PUTERI

Transformări economice
și conflicte militare din 1500 până în 2000

Traducere de Laurențiu Ursu, Teodora Moldovanu,
Lucia Dos, Ramona Lupu

Postfață de Andrei Miroiu

POLIROM
2017

Acest fapt a condus la cea mai gravă problemă dintre toate. Dată fiind forța armată pe care o construiseră până spre sfârșitul anilor '30, japonezii îi puteau alunga ușor pe francezi din Indochina și pe olandezi din Indiile de Est. Până și Imperiul Britanic și-ar fi menținut cu greu poziția în fața Japoniei, după cum au recunoscut în secret strategii de la Whitehall în anii '30; iar atunci când a izbucnit războiul în Europa, implicarea deplină a britanicilor în Extremul Orient era imposibilă. Totuși, pentru japonezi era cu totul altceva să lupte împotriva Rusiei sau a Statelor Unite. În cadrul ciocnirilor prelungite și sângeroase cu Armata Roșie din jurul așezării de graniță Nomonhan, din mai-august 1939, de exemplu, Cartierul General Imperial a fost alarmat de superioritatea netă a artileriei și aviației sovietice, precum și de forța ucigașă a tancurilor rusești, mult mai mari⁶⁷. Întrucât armata Kwantung (Manciuria) deținea doar jumătate din numărul de divizii pe care rușii le amplasaseră în Mongolia și Siberia, iar forțe imense se împotmoliseră în China, până și ofițerii mai extremiști au recunoscut că războiul împotriva Uniunii Sovietice trebuia evitat – cel puțin până când situația internațională devenea mai favorabilă.

Însă, dacă un război în nord ar fi scos la iveală limitele Japoniei, unul în sud nu ar fi făcut același lucru, riscând să implice Statele Unite? Iar administrația Roosevelt, care dezaproba în asemenea măsură acțiunile japoneze din China, ar fi stat cu mâinile în sân, în vreme ce Tokyo se înfrupta din Indiile de Est olandeze și Malaya, eliberându-se astfel de presiunea economică americană? „Embargoul moral” asupra exportului de materiale aeronautice din iunie 1938, abrogarea tratatului comercial americano-japonez din anul următor și, mai presus de toate, interzicerea de către britanici, olandezi și americani a exporturilor de petrol și minereu de fier după invadarea de către japonezi a Indochinei, în iulie 1941, au scos la iveală faptul că „securitatea economică” nu putea fi obținută decât cu prețul unui război cu Statele Unite. Însă Statele Unite aveau o populație aproape dublă față de cea a Japoniei, un venit național de 17 ori mai mare, produceau de cinci ori mai mult oțel și de șapte ori mai mult cărbune și fabricau de 80 de ori mai multe autovehicule în fiecare an. Potențialul lor industrial, chiar și într-un an sărac precum 1938, era de șapte ori mai mare decât cel al Japoniei⁶⁸; în alți ani, putea fi și de nouă-zece ori mai mare. Chiar dacă luăm în considerare nivelul ridicat al patriotismului japonez și amintirea succeselor ametoare obținute împotriva unor adversari mult mai numeroși (China în 1895 și Rusia în 1905), ceea ce plănuia acum Japonia era la limita incredibilului – și a absurdului. Într-adevăr, strategilor cu capul pe umeri, precum amiralul Yamamoto, atacarea unei țări atât de puternice ca Statele Unite li se părea o nebunie curată, mai ales odată ce a devenit clar că cea mai mare parte a armatei japoneze avea să rămână în China; cu toate acestea, dacă Japonia nu înfrunta Statele Unite după iulie 1941, ar fi rămas expusă șantajului economic occidental, idee absolut intolerabilă. Neputând da înapoi, liderii militari japonezi s-au pregătit să meargă înainte⁶⁹.

În anii '20, Germania părea de departe cea mai slabă și mai frământată dintre marile puteri nemulțumite de aranjamentele teritoriale și economice postbelice. Încătușată de prevederile de ordin militar ale Tratatului de la Versailles, împovărată de despăgubirile pe care trebuia să le plătească, constrânsă strategic de transferul regiunilor de graniță către Franța și Polonia și zdruncinată intern de inflație, tensiunea dintre clase și volatilitatea și confuzia electoratului și partidelor, Germania nu se bucura nici pe departe de libertatea de acțiune în afacerile externe pe care o aveau Italia sau Japonia. Deși

lucrurile se amelioraseră considerabil spre sfârșitul anilor '20, ca urmare a prosperității generale și a reușitei lui Stresemann de a consolida poziția Germaniei prin diplomatie, țara era încă o mare putere „liberă doar pe jumătate” și tulburată politic atunci când crizele financiare și comerciale din 1929-1933 i-au devastat atât economia precară, cât și Republica de la Weimar, atât de antipatizată⁷⁰.

Deși venirea la putere a lui Hitler a transformat poziția Germaniei în Europa în doar câțiva ani, e important să reținem chestiunile discutate anterior: că aproape toți germanii erau „revizionisti” într-o măsură mai mare sau mai mică, iar o mare parte a programului nazist de politică externă a reprezentat la început o *continuare* a ambițiilor din trecut ale naționaliștilor germani și ale forțelor armate reprimite; că acordurile din 1919-1922 privind granițele din Europa Centrală și de Est au fost considerate nesatisfăcătoare de numeroase alte națiuni și grupuri etnice, care au solicitat schimbări cu mult înainte ca naștii să pună mâna pe putere și care erau dispuse să se alăture Berlinului pentru a le revizui; că Germania, în ciuda pierderilor de teritorii, populație și materii prime, a continuat să aibă cel mai mare potențial industrial din Europa; și că balanțele internaționale ce trebuiau să țină în frâu renașterea Germaniei erau acum mult mai disparate și mai puțin coordonate decât înainte de 1914. Nu ne putem îndoi de faptul că Hitler a obținut succese amețitoare cu planul său de a consolida poziția diplomatică și militară a Germaniei; însă un lucru la fel de clar este și că numeroase împrejurări de atunci i-au permis să profite de ocazie⁷¹.

Natura „specială” a lui Hitler, în raport cu temele dezbătute în această carte, constă în două aspecte. Primul este natura deosebit de intensă și maniacală a Germaniei național-socialiste pe care intenționa să o creeze: o societate „purificată” rasial prin eliminarea evreilor, a țiganilor și a oricărui elemente așa-zis neteutone; un popor ale cărui minte și suflet aveau să sprijine necondiționat regimul, înlocuind astfel vechile loialități față de clasă, Biserică, regiune și familie; o economie mobilizată și controlată în scopul de a extinde *Deutschtum* oricând sau oriunde decreta liderul că era necesar și împotriva oricăror mari puteri; o ideologie a forței, luptei și urii, care se bucura când își zdrobea inamicii și disprețuia ideea de compromis⁷². Date fiind dimensiunea și complexitatea societății germane din secolul XX, e de la sine înțeles că aceasta era o viziune ireală: existau „limite ale puterii lui Hitler”⁷³ pe tot cuprinsul țării; au existat indivizi și grupuri de interese care l-au sprijinit în 1932-1933 și chiar până în 1938-1939, dar cu un entuziasm mai redus; și, fără îndoială, spre deosebire de toți cei care se opuneau în mod fățiș regimului, existau foarte mulți oameni care au creat o rezistență internalizată mental. Însă, în ciuda acestor excepții, regimul național-socialist era deosebit de popular și – lucru și mai important – absolut necontestat în ceea ce privește împărțirea resurselor naționale. Cu o cultură politică înclinată spre război și cucerire și cu o economie politică atât de deformată, încât, în 1938, 52% din cheltuielile publice și 17% din produsul național brut erau destinate armamentului, Germania intrase într-o categorie diferită față de oricare alt stat vest-european. Într-adevăr, în anul Conferinței de la Munchen, Germania cheltuia mai mult pe arme decât Marea Britanie, Franța și Statele Unite laolaltă. În măsura în care aparatul de stat le putea concentra, toate energiile naționale germane erau mobilizate pentru un nou conflict⁷⁴.

A doua trăsătură majoră a reînarmării Germaniei era starea îngrozitor de precară a economiei naționale, care s-a acutizat în timpul acestei extinderi. După cum am menționat mai devreme, atât economia italiană, cât și cea japoneză se confruntau cu probleme

similare spre sfârșitul anilor '30 – același lucru s-a întâmplat și în Franța și Marea Britanie când au încercat să facă față ritmului fantastic al înarmării. Însă întărirea forțelor armate nu a fost în nici una dintre aceste țări atât de bruscă precum în Germania. În ianuarie 1933, din punct de vedere legal, armata ei nu trebuia să depășească 100 000 de soldați, deși, cu mult înaintea venirii la putere a lui Hitler, armata făcuse planuri secrete de a se extinde de la șapte divizii la 21 – după cum se și pregătise pe ascuns pentru refacerea aviației, a formațiunilor de tancuri și a altor elemente interzise de Tratatul de la Versailles. Instrucțiunea primită de von Fritsch de la Hitler în februarie 1933, de a „crea o armată cât mai puternică posibil”⁷⁵, a fost considerată de strategii unda verde pentru punerea în practică a schemei anterioare, neîngrădită într-un final de restricții financiare sau privind efectivele. În 1935, a fost anunțată recrutarea obligatorie și plafonul armatei a crescut la 36 de divizii. Includerea unităților austriece în 1938, preluarea poliției militare din Renania, crearea unor divizii blindate și reorganizarea Landwehrului au crescut această cifră și mai mult. În perioada de criză de la sfârșitul anului 1938, armata însuma 42 de divizii active, opt de rezervă și 21 de divizii Landwehr; până în vara următoare, când a început războiul, armata germană de pe câmpul de luptă îngloba 103 divizii – într-un singur an se mai creaseră 32 de divizii⁷⁶. Extinderea Luftwaffe a fost și mai amplă, și mai rapidă. Producția germană de doar 36 de aeronave în 1932 a crescut la 1 938 în 1934 și la 5 112 în 1936, iar de la cele 26 de escadrile (potrivit directivelor din iulie 1933) s-a ajuns la 302, cu peste 4 000 de avioane de linia întâi, la începutul războiului⁷⁷. Dacă flota avea dimensiuni mai puțin impresionante, acest lucru era cauzat într-o mare măsură de faptul că (după cum descoperise Tirpitz mai devreme) crearea unei flote militare puternice dura cel puțin un deceniu sau chiar două. Cu toate acestea, în 1939, amiralul Raeder comanda mai multe nave de război rapide și moderne, flota avea un personal de cinci ori mai mare decât în 1932 și cheltuia de 12 ori mai mult decât înainte ca Hitler să vină la putere⁷⁸. Pe mare, ca și pe uscat și în aer, programul german de reînarmare era menit să răstoarne balanța de putere cât mai curând posibil.

Deși toate aceste lucruri păreau impresionante privite din exterior, în interior ele se clătinau. Loviturile primite de economia germană în urma aranjamentelor teritoriale de la Versailles, marea inflație din 1923, plata despăgubirilor și dificultatea de a pătrunde din nou pe piețele externe de dinainte de 1914 însemnau că producția Germaniei avea să ajungă la nivelul celei de dinaintea Primului Război Mondial abia în 1927-1928. Însă această refacere a fost rapid oprită de marea criză economică din anii imediat următori, când Germania a fost mai grav afectată decât majoritatea celorlalte țări; în 1932, producția industrială era de doar 58% din cea din 1928, exporturile și importurile se înjumătățiseră, produsul intern brut scăzuse de la 89 de miliarde la 57 de miliarde de mărci, iar șomajul crescuse de la 1,4 la 5,6 milioane de oameni⁷⁹. Popularitatea lui Hitler de la început se datora în mare parte faptului că programele ample de construcție a drumurilor, electrificare și investiții industriale au redus foarte mult numărul de șomeri chiar înainte ca recrutările să facă restul⁸⁰. Însă, în 1936, refacerea economică era profund afectată de cheltuielile fantastice pentru armament. Pe termen scurt, aceste cheltuieli însemnau o nouă stimulare guvernamentală cvasikeynesiană a investițiilor de capital și a dezvoltării industriale. Pe termen mediu și mai ales pe termen lung, consecințele economice erau înspăimântătoare. Probabil că doar economia Statelor Unite ar fi putut, fără prea multă dificultate, să facă față poverii unor asemenea cheltuieli pentru armament; economia germană cu siguranță nu era în stare să o facă.

Prima problemă gravă, puțin percepută de observatorii străini în acea perioadă, era structura destul de haotică a procesului decizional național-socialist, pe care Hitler se pare că o încurajase pentru a obține autoritatea supremă. În ciuda hotărârilor Planului pe Patru Ani, nu exista nici un program coerent național care să coordoneze acumularea armelor cu capacitatea economică a Germaniei și care să stabilească serviciile ce aveau întâietate : Göring, responsabilul nominal de plan, era un administrator sub orice critică. În schimb, fiecare ramură și-a urmat propria expansiune amețitoare, stabilind ținte noi (adesea absurde) și apoi concurând pentru alocarea investițiilor și, mai ales, a materiilor prime necesare. Desigur, situația ar fi fost și mai haotică dacă guvernul nu ar fi impus un control strict asupra forței de muncă, dacă nu ar fi forțat industria privată să își reinvestească profiturile în produse aprobate de stat și dacă, prin impozite mari, împrumuturi și controlul asupra salariilor și a consumului personal, nu ar fi direcționat o mare parte a produsului intern spre investițiile de capital în industria de armament. Însă, chiar și atunci când cheltuielile publice au crescut la 33% din PNB, în 1938 (și o mare parte a investițiilor „private” erau făcute la cererea statului), nu existau resurse suficiente pentru a face față cererilor suprapuse și adesea megalomane ale forțelor armate. Construirea flotei în baza Planului Z ar fi necesitat șase milioane de tone de păcură grea (cifră egală cu tot consumul Germaniei din 1938); planul Luftwaffe de a avea 19 000 (!) de avioane de luptă și de rezervă până în 1942 solicita „85% din producția mondială existentă de petrol”⁸¹. Între timp, fiecare serviciu militar se străduia să obțină o cotă-parte mai mare din forța de muncă experimentată, din oțel, rulmenți, petrol și alte materiale strategice vitale.

În sfârșit, această înarmare frenetică s-a lovit de dependența acută a Germaniei față de materiile prime importate. Bogat doar în cărbune, Reichul avea nevoie de cantități uriașe de minereu de fier, cupru, bauxită, nichel, petrol, cauciuc și de multe alte elemente pe care se baza industria modernă – și sistemele moderne de arme⁸². În schimb, Statele Unite, Imperiul Britanic și Uniunea Sovietică erau bine dotate din aceste puncte de vedere. Înainte de 1914, Germania plătitese astfel importuri cu ajutorul exporturilor înfloritoare de produse industriale : în anii '30, acest lucru nu mai era posibil, deoarece industria germană era acum redirecționată spre producerea de tancuri, arme și avioane pentru Wehrmacht. În plus, costurile Primului Război Mondial și despăgubirile ulterioare, alături de colapsul exporturilor tradiționale, secătuiseră Germania de aproape toată valuta ; în 1938, deținea doar 1% din aurul și rezervele financiare ale lumii, în comparație cu Statele Unite, care aveau 54%, și Franța și Marea Britanie, fiecare cu câte 11%⁸³. De aici și regimul strict al controlului monedei, trocurile și alte „condiții” speciale instituite de Reich pentru a acoperi importurile vitale fără a transfera aur sau valută. De aici și eforturile Planului pe Patru Ani, anunțate în gura mare, pentru eliberarea de sub jugul acestei dependențe producând substitute sintetice (petrol, îngrășăminte etc.). Fiecare dintre aceste mecanisme a funcționat ; nici unul dintre ele, chiar și luate laolaltă, nu a putut echilibra cererile pe care le implica înarmarea. Aceasta explică crizele recurente ale industriei germane de armament, dat fiind că rezervele naționale de materii prime se epuizau, iar fondurile erau insuficiente pentru a cumpăra provizii noi. În 1937, Raeder a avertizat că toate construcțiile navale urmau să stagneze dacă nu se făcea rost de mai multe materiale. Iar în ianuarie 1939, însuși Hitler a dispus reducerea masivă a cantității de oțel, cupru, cauciuc și alte materiale alocate Wehrmachtului, în vreme ce economia purta „un război al exportului” pentru a face rost de valută⁸⁴.

Au existat trei consecințe interconectate ale celor de mai sus pentru puterea și politicile germane. Prima este că, din punct de vedere militar, Germania nu era atât de puternică în 1938-1939 cum se lăuda Hitler și cum se temeau democrațiile occidentale. Armata, care pretindea că are o forță de 2,75 milioane de soldați la începutul războiului, era formată din puține divizii mobile, bine înarmate și un număr foarte mare de divizii de rezervă, prost echipate; ofițerii și subofițerii experimentați erau aproape copleșiți de necesitatea de a instrui atât de mulți soldați necoțiți. Stocurile de muniție erau slabe. Până și celebrele unități blindate aveau mai puține tancuri decât englezii și francezii la începutul ostilităților. Flota, care plănuia să intre în război la jumătatea anilor '40, se descria ca fiind „înarmată într-un mod cu totul necorespunzător pentru conflictul cu Marea Britanie”⁸⁵ – un rezumat corect în ceea ce privește navele de război de suprafață, chiar dacă submarinele U-boot aveau să contribuie la reechilibrarea balanței. Cât despre Luftwaffe, era puternică mai ales pentru că dușmanii erau atât de slabi – însă a suferit mereu de pe urma lipsei de rezerve și a serviciilor accesorii. În timpul crizelor internaționale de la sfârșitul anilor '30, nu fusese deloc atât de puternică pe cât își imaginaseră adversarii – iar industria aeronautică și echipajele s-au adaptat foarte greu la „a doua generație” de avioane. De exemplu, numărul echipajelor de zbor „deplin operaționale” era mult mai mic decât al celor considerate „de linia întâi” în perioada crizei de la München – iar ideea de a bombarda Londra și a o transforma în serum era absurdă⁸⁶.

Totuși, poate nu ar fi înțelept să acceptăm necondiționat lucrările revizioniste recente privind lipsa de pregătire a Germaniei pentru război din 1939. La urma urmei, eficiența militară este relativă. Puține forțe armate, dacă o fi existând vreuna, susțin că toate nevoile lor sunt satisfăcute; iar slăbiciunile Germaniei trebuie măsurate în comparație cu cele ale inamicilor săi. Odată ce facem acest lucru, tabloul pare mult mai favorabil Berlinului, mai ales datorită eficienței forțelor sale armate în ceea ce privește *doctrina operațională*: armata sa era pregătită să își concentreze formațiunile de tancuri și apoi să le permită să preia inițiativa pe câmpul de luptă, păstrând legătura prin radio; aviația sa, în ciuda înclinațiilor spre misiunile „strategice”, era antrenată să sprijine atacurile armatei terestre; submarinele, deși mici, erau flexibile din punct de vedere tactic. Toate acestea erau compensări importante pentru, să zicem, stocurile insuficiente de cauciuc⁸⁷.

Aceasta ne aduce la a doua consecință. Întrucât forțele armate germane se reînarmaseră atât de rapid, încât afectaseră grav economia, Hitler era foarte tentat să recurgă la război pentru a scăpa de aceste dificultăți economice. După cum bine știa, acapararea Austriei aducea cu sine, pe lângă cele cinci divizii, minereul de fier, zăcămintele de petrol și industria metalurgică bine dezvoltată, precum și 200 de milioane de dolari în aur și rezerve de valută⁸⁸. Sudetenland era mai puțin util din punct de vedere economic (deși avea depozite de cărbune), iar la începutul anului 1939 poziția Reichului privind valuta era critică. Așadar, nu e de mirare că Hitler pusesse ochii, lacom, pe restul Cehoslovaciei și că s-a grăbit spre Praga, în martie 1939, ca să vadă ce pradă i-a căzut în mână imediat după ocupație. Exceptând aurul și valuta externă deținute de Banca Națională a Cehiei, germanii au mai pus mâna pe mari cantități de minereuri și metale, care au fost rapid folosite în sprijinul industriei germane; iar industria cehă de armament, demnă de luat în considerare și profitabilă, putea fi acum exploatată pentru a obține valută pentru Germania prin vânzarea (sau trocul) de produse către clienți din Balcani. Au fost rechiziționare și avioanele, tancurile și armele substanțialei armate cehe, pe de o parte, pentru a echipa noile divizii germane și, pe de altă parte, pentru a fi vândute pe

valută. Toate acestea, precum și producția industrială a Cehoslovaciei constituiau un mare impuls oferit puterii germane în Europa și au permis programului de reînarmare febril (deși de pe o zi pe alta) al lui Hitler să continue – până la următoarea criză. După cum a observat Tim Mason, „singura «soluție» a acestui regim al tensiunilor structurale și al crizelor generate de dictatură și de reînarmare consta într-o dictatură și o reînarmare și mai pronunțate... Un război purtat pentru jefuirea forței de muncă și a materialelor se încadra în logica îngrozitoare a dezvoltării economice germane din perioada național-socialismului”⁸⁹.

A treia consecință – și problemă – era următoarea: cât de mult putea menține Germania această politică a cuceririi și a jafului fără să se supraextindă? Odată ce reînarmarea inițială a germanilor era în plină desfășurare, iar forțele armate erau echipate cu arme moderne, tiparul înfrângerii vecinilor mai slabi și al rechiziționării unor noi teritorii, materii prime și valute părea că se materializează de la sine; în aprilie/mai 1939, era clar că Polonia reprezenta următoarea etapă. Dar, chiar dacă această țară putea fi cucerită rapid, era Germania capabilă să facă față Franței și Marii Britanii – adică să se implice într-un război care ar fi afectat mult mai profund economia germană, extrem de dependentă de materiile prime importate? Dovezile arată că, deși era dispus să riște să lupte în 1939 împotriva democrațiilor occidentale, Hitler spera că ele vor da din nou înapoi, permițându-i alt război limitat al jafului, împotriva Poloniei; și că, în schimb, acest lucru avea să ajute economia germană să se pregătească de primul său război între marile puteri, undeva spre jumătatea anilor '40⁹⁰. Având în vedere puterea economică și strategică slabă ale Franței și Marii Britanii din 1939, precum și șovăiala liderilor lor politici, chiar și o luptă prematură cu aceste puteri părea să merite – deși, dacă operațiunile militare erau blocate la granițele din timpul războiului din 1914-1918, avantajul inițial al Germaniei dat de armamentul modern avea să fie, probabil, pierdut treptat. Victoria pentru Führer și regimul său avea să fie însă mult mai problematică dacă Statele Unite i-ar fi sprijinit pe Aliați; sau dacă operațiunile ar fi fost extinse în Rusia, deoarece dimensiunile colosale ale țării ar fi implicat lupte prelungite și pe distanțe mari, care puneau preț pe forța economică.

De asemenea, de vreme ce regimul nazist trăia din cuceriri, iar Hitler avea tendința de a anexa teritorii la rând, cum și unde se mai puteau opri? Logica deplină a megalomaniei sale presupunea ca nici un alt stat să nu mai constituie o provocare pentru Germania în Europa sau chiar în lumea întreagă. Doar așa dușmanii săi aveau să fie zdrobiți, „problema evreiască”, rezolvată, iar Reichul milenar, consolidat pe o temelie solidă⁹¹. În ciuda tuturor liniilor de continuitate, Führerul german era foarte diferit față de predecesorii săi Frederic și Bismarck în ceea ce privește planurile sale fantastice de obținere a supremației mondiale și neglijarea supremă a tuturor obstacolelor care stăteau în calea viziunii sale. Stimulat atât de aceste ambiții maniacale pe termen lung, cât și de nevoia de a ieși din crizele pe termen scurt, Hitler, aidoma japonezilor, voia să modifice ordinea internațională cât mai curând posibil.